

Dialekt- och folkminnesarkivet

Uppsala

19496

SMÅLAND

Skatelöv

12/8 1948

Nilsson, Alma, 1948

Svar på ULMA:s frågelista M 82 Matordning och
bordsseder

7 bl.4:o

19496
96461

1
Svar på prägelbrev M 82 matordning
och bordseder

Från Skatelöv socken Småland

Obs! Skatelöv var grannsocknen till
V. Torsås och begge dessa socknar här till
med Hårlanda — min moders födelso-
socken, — bildade en gemensamt pastorat,
med Skatelöv som moderförsamling.

Min moder f. 1834 var de begge förutnämnda
socknarnas examenerad barnmorska
från år 1858. Själva är jag född i Skatelöv
1875 och har gått i folkskola där men på grund
av vissa omständigheter kom jag än i min
barn och ungdom än till mycket hos
släktingar i Torsås. Mor har också berättat
mycket för mig om folkskolan där.

2

19. Det är anmärkningsvärt att ge någon betänkt
 uppgift om tiden för måltiderna för bara 70-
 80 år sedan. Ett ordspråk från Torsås lyder
 "Va-a some, brukta säng se|sed) — men
 min some han brukta en jäkta se|sed)
 fö' han ge-ö me ingen dr-vå|dagvar}.

En del — särskilt hantverkare åt helt
 enkelt ingen dagvard, de åt i stället
 frukosten vid — 7-8. tiden fm. Och sam-
 manlogo således å måltid. Dessa bruk-
 de väl på att en hantverkare ej började sin
 arbetsdag så tidigt som bönderna.

Bönderna viska ju hade en hel del arbeten
 särskilt med djurens skötrel hade helt
 enkelt inte tid med någon reel måltid
 förrän fram på fm. Ex. Min egen fader
 f. 1831, var bräcksmed vid Huseby bruk,
 i hans antävningsvirkor ingick att
 han själv skulle antäva och avlöna

ULMA 19496. Alma Nilsson 1948
 SMÅL. SKATELÖV
 Fgl. M 82

toå s.k. smed-drängar, dessa hade således
även mat och bostad i min hem.

Vi åt senare dess 1/4 är alltid brukat kl.
8 fm, men dess förmån fick vi lite enkelt
kaffe kl 6 när arbetet började. En mjölna-
re Peterson var vår närmaste grevne, han
hade också egna s.k. mjöl-mar-drängar —
men här i detta hemmet äts dessa så sent
som 9-10. tiden fm. Jag som brukade
leka tillsammans med mjölnarens barn
blev en gång ljuden att att äta da-vå med
dem. När jag sedan 8-8 1/2 timma senare
skulle äta mid. hemma = kl 12. var jag icke
hungrig. Då mor frågade varför äter du
inte barn svarade jag: "jag har fått
da-vå till middag, hos mollans. Har
såg det ut frågade mor? Jo det var lika.
Änt som mors soppa med mo-ro-
ta-bit i. Dessa har mor senare be-

ULMA 19496. Alma Nilsson. 1948

SMÅL. SKATELÖV

Frgl. M 82

4

berättat för mig. Mor visste ju mycket väl att
då inte var en matsal, utan ville endast
höra hur jag hade uppfattat ordet då
när Mållar-moran sade: "Vill du Alma
ha lite då-i ihop må våra barn. jag
var då 3-4 år gammal, också i slutet av
1870 talet = 1878-1879.

Just omkring de ären
böjades matsedlar och måltider av ändras
men bänderna behöll sin vanliga tid för
dagvards målet fram till cirkelkyllet och
längre. Ja sederna för måltiderna hem-
de var olika men serveringen var nog un-
gefär den samma. Min far äldres syster

Tida berättade av då hon och en flertal
andra barn lekte tillsammans — de två
var också på Huseby i Skatelöv) så blev en
av de större flickorna inropad av sin mor.

Verkmärens ^{i måga} flicka frågade då: varför
får du inte leka länge? Nej jag måste dit

ULMA 19496. Alma Nilsson 1948
SMÅL. SKATELOV
Frgl. M 82

blev svaret. Hårtills gennådde den föra
ni har väl inget så dära, ni äter
ju var pannan — det har jag själv sett.

Denna flickan hade sett ^{ut} i den
förtändas hem satte fram hela stake-
plåten = järnet, direkt på matbordet med
endast en liten järnring under, varefter
ana de som nu äto tog ett stycke bröd
och doppade detta direkt i doppat (mjöl-
och smör-doppa) som fanns på plåten.

Täckningar användes då ej heller, och ana
hade inte ens en kniv. Detta blev
det naturligtvis likaväl, ett gammalt
ordspråk säger också att: Det i fall
skall då tryt-i alri.

Denna här omtalade serveringens
förekom i ett bruksarkivare hem på i
mittem av 1870 talet. Fallet så enkelt att
man i regel inte men förekom ^{flera} ~~flera~~,

ULMA 19496. Alma Nilsson. 1948
SMÅL. SKATELÖV
Frgl. M 82

ty vi hade en härm — eller ordspråk efter
 en halblind gammal man vilken skulle
 sagt till sin barnbarn — vid matbordet
 : " Du herre som si väl, ä' då vät läp-
pa igen på järnet. Heon sa-ate (Ware-
 de) ja, där ä' lite av hien vanner (den
 andra sidan.) Också doppades brödet di-
 rekt med bara kypan i det gemensamma
 doppat och när detis var slut sölade man
 mindre bitar (som man satte på knivarred-
 den) mot köllren på järnet (steksannan)
 och på så vis togs ant te vore.

I en vanligt reet bondhem ät man
 just inte i spisen, på någon bänk eller söf-
fe-löket men det finns ju ingen re-
 gel utan undantag, och ordspråket som
 väl passar in här lydde: Där finns mön-
na smoder på väs-ä (d.v.s. många olika
 seder.) (Det skulle känna hända ju an-

7
Ligt talesätt — i stället för: (möjligen)
— att både bönder och bruksarbetare
hade samma tider för — måltiderna
men inte qutid, bruksarbetarna hade
frukost kl 8 Men mjölnaren —
vickien såknades mera till bondepoeket
hade dagvar och denna äts senare.

V. Torsås och Skatelöv hade samma dia-
lekt dock talade torsåsborna denna
mera utpräglad än t.ex skatelövsborna,
vilka ansågs lite modernare.

Torsås bebehåll också de gamla se-
derna mycket längre än Skatelöv.

ULMA 19496. Alma Nilsson 1948

SMÅL. SKATELÖV

Frgl. M 82